

DOI: 10.33310/2518-7813-2019-67-4-154-158
УДК 378.4:811

Дарія ПУСТОВОЙЧЕНКО

викладач кафедри іноземних мов
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна
e-mail: bacchante3@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття присвячена дослідженню проблеми професійної мобільності як складової полікультурної компетентності майбутніх фахівців у галузі психології під час вивчення іноземної мови. Проаналізовано напрямки формування полікультурної комунікативної компетентності в умовах вивчення іноземних мов за професійною орієнтацією. На основі огляду виявлено, що формування навичок спілкування на сучасному етапі передбачає розвиток комунікативної компетентності студентів. Викладені принципи та підходи, що лежать в основі професійної мобільності. Визначено аспект міжкультурної комунікації, як галузі наукових досліджень, яка має яскраво виражений міждисциплінарний характер і стає невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх фахівців засобами іноземної мови.

Ключові слова: професійна мобільність, полікультурна компетентність, міжкультурна комунікація, комунікативна компетентність, професійна компетентність, професійна мотивація, іноземна мова.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших сфер людської діяльності є професійна діяльність. Таким чином, вивчення професійної мобільності як інтегрованої риси особистості, що визначає готовність до роботи, є дуже важливим завданням. І це особливо актуально в умовах сучасної освіти при переході до системи підготовки фахівців.

У системі професійної освіти найважливішу роль відіграють мотиви професійної діяльності. Розвинена професійна мотивація є найважливішим фактором формування мотивації навчальної діяльності майбутніх фахівців різних галузей. Доцільно розглянути формування мотиваційної основи для розвитку компетентності у галузі вивчення іноземної мови з точки зору ролі професійної мотивації у формуванні мотивації навчання, оскільки компетентність з іноземної мови трактується в контексті професійного психолога.

Вдосконалення нових технологій на новому етапі розвитку полікультурного суспільства вимагає наявності професійно мобільних спеціалістів, орієнтованих на суміжні галузі професійної діяльності, які можна реалізувати за рахунок розвиваючого ресурсу полікультурної освіти, головним інструментом якого є іноземна мова, оскільки вивчення іноземних мов – це процес іншомовного спілкування. І спосіб розвинути професійне мислення майбутнього фахівця.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Положення відносно історичної складової проблеми професійної мобільності присвячені роботі таких вчених, як І. Вишнеградський, Б. Гершунський та ін.

Дослідженню проблеми окремих аспектів концепції професійної мобільності та її формування присвячені роботи таких науковців, як В. Войнович, І. Мартинюк, В. Осовський, О. Шкаратан.

Проблеми компетентності та професіоналізму та досягнення професійного рівня розглядаються у дослідженнях вчених А. Деркача, А. Бодалева, А.К. Маркова, Н. В. Кузьміна та ін. Проблема професійної мотивації досліджувалась у працях Н. Нестерової, П. Шавіра, В. Якуніна. Роботи вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як А. Вербицький, С. Гончаренко, Р. Дейв, І. Зимня, внесли вагомий внесок у розвиток теоретичних основ професійної компетентності як складової професійної мобільності фахівців.

Проблемою розвитку комунікативної компетентності в процесі вивчення іноземної мови займалися такі дослідники, як: Л. Биркун, О. Вишневський, І. Зимня, Ю. Китайгородська, Г. Пасов та інші. Дослідники внесли великий внесок у теорію та практику, незважаючи на відмінності в методології та технологіях навчання.

Важливо окреслити погляди науковців на необхідність вивчення іноземної мови через вивчення елементів культури, що відображено у наукових працях Ю. Пасова, П. Сисоєва та ін. Іноземні вчені М. Мескон та Д. Робінсон, вважають, що неефективне спілкування часто є однією з головних перешкод на шляху до успіху та спричиняє проблеми в професійній діяльності.

Серед вчених іноземців, які займаються проблемами теоретичного та практичного підходів

до комунікативної компетенції, слід відзначити А. Хардінга, П. Хартмана та інших. Проблеми теоретичного та практичного підходів до комунікативної компетентності розглянуті у наукових працях С. Термінасова, П. Парігіна, Н. Беляєва, А. Леонтєва.

Постановка завдань. Метою цієї статті є вивчення професійної мобільності як інтегрованої риси особистості, що визначає готовність до професійної діяльності і, в свою чергу, обумовлюється успішною реалізацією полікультурної комунікативної компетентності, яка дає можливість майбутнім психологам встановлювати контакт з іноземцями.

Виклад основного матеріалу. Професійна мобільність характеризує готовність і здатність працівника до соціально-психологічних та функціональних змін, а точніше – до інноваційних перетворень себе та оточуючого суспільства. Очевидно, що розвиток таких навичок у майбутніх фахівців є одним із важливих завдань вищого навчального закладу. Вирішення цієї проблеми можливе за умови, що вона сформована самими викладачами. На думку Л. Л. Сушенцевої, культурна глобалізація характеризується конвергенцією ділових і споживчих культур між країнами, широким використанням англійської мови для міжнародного спілкування, швидким розширенням Інтернету для інформації та комунікацій, поширенням у всьому світі американських фільмів, телешоу та програмного забезпечення тощо, а також зростання міжнародного туризму [4, 46-47].

Професійна мобільність та компетентність взаємозалежні. Професійні компетенції, що складають основу професійної компетентності, є фактором формування професійної мобільності, а професійна мобільність сприяє формуванню професійної компетентності.

Очевидним позитивним результатом процесу глобалізації стала можливість спілкування з представниками різних культур. Інтеграція українського суспільства в міжнародний соціально-економічний, інформаційний та культурний простір потребує ефективної дидактичної технології, яка б забезпечувала постійну взаємодію співучасників.

Термін «полікультурна освіта» зазвичай використовується в поєднанні з такими, як «міжкультурна», «міжкультурна» та «полікультурна» освіта. Однак кожен із цих термінів несе в собі своє значення. Таким чином, поняття «міжкультурна освіта» більше характеризує ситуацію здобуття освіти всередині іншої культури після прибуття до іншої країни.

Знання основ полікультурної освіти допомагає студентам адаптуватися до екологічних скла-

дових культури та впливати на їх формування. Культурна розвідка дає можливість майбутнім професіоналам у галузі психології ефективно працювати та досягати результатів у різних культурних середовищах.

У психолого-педагогічній літературі при розгляді процесу становлення та розвитку професіоналізму використовуються два поняття: компетентність та компетентність. Компетентність та компетентність є взаємодоповнюючими та взаємозалежними поняттями: компетентна особа, яка не володіє компетенцією, не може повністю реалізувати її у соціально значущих аспектах.

Процес вивчення дисципліни іноземною мовою спрямований на формування елементів загальної та професійної компетенції. Саме сума цих компетенцій у майбутньому визначатиме рівень професійної підготовки майбутніх фахівців, ступінь їхньої готовності до професійного самовизначення та професійної діяльності.

Метою полікультурної освіти є вивчення традицій власної культури, процес переробки цих традицій у рамках нової культури, створення, утвердження та розвиток гармонії у відносинах між представниками різних етнічних груп, а також надання допомоги та підтримувати представників контактів з культурами, сприяючи взаємній відкритості, інтересу та толерантності.

Основним у вивченні іноземних мов у університетах є формування та розвиток навичок спілкування іноземною мовою, що передбачає досягнення рівня комунікативної компетентності, достатнього для спілкування у певних сферах спілкування. На думку Н. М. Вятютнева, комунікативна компетентність визначається як вибір та реалізація програм мовленнєвої поведінки залежно від здатності людини орієнтуватися в ситуаціях спілкування та вміння класифікувати ситуації за темою, завданнями та комунікативними напрямками [3, 38].

Спілкування – це соціально обумовлений процес обміну інформацією різного характеру та змісту, що передається цілеспрямовано різними засобами та з метою досягнення взаєморозуміння між партнерами відповідно до встановлених правил та норм.

Міжкультурна комунікація – це спілкування людей з різних культур. На думку Є.М. Верещагіна та В.Г. Костомаров, поняття «міжкультурне спілкування – це адекватне розуміння двох учасників комунікативного акту, що належать до різних національних культур [2].

Вивчення іноземних мов та використання їх як засобу міжнародного спілкування сьогодні неможливо без глибоких та різнобічних знань носіїв цих мов, їх менталітету, національного характеру,

звичаїв, традицій тощо. Тільки поєднання цих двох типів знань – мова та культура – забезпечує ефективне та продуктивне спілкування [5].

Інтенсифікація міжкультурного діалогу, прискорення темпів науково-технічного прогресу, активізація міжнародних контактів та обмінів у різних сферах, вдосконалення нових технологій на новому етапі розвитку полікультурного суспільства вимагають наявності професійно мобільних фахівців, орієнтованих на суміжні галузі професійної діяльності.

Вивчення іноземної мови сьогодні – це не лише процес становлення особистості, а й спосіб розвитку професійного мислення майбутнього фахівця, сфера розвитку його практичних навичок.

Метою викладання іноземної мови для майбутніх психологів має бути оновлення вмінь та навичок, що дозволяють майбутньому спеціалісту ефективно займатися професійною діяльністю у своїй галузі: працювати з іноземною літературою, брати участь у дискусіях іноземною мовою, працювати з діловою документацією, що стосується професійної галузі.

Робота студентів у рамках окресленої дисципліни дозволяє краще зрозуміти інформацію із зарубіжних джерел, дослідити теоретико-методологічні положення та принципи психології, і звичайно сприяє професійному зростанню та вдосконаленню знань студентів.

Спеціаліст університету – це добре освічена людина з фундаментальною підготовкою. Відповідно, спеціаліст зі знаннями іноземної мови – інструмент виробництва та частина культури. Дуже важливо створити реальне середовище спілкування на практичних заняттях з іноземної мови, активно використовувати іноземні мови в побутових ситуаціях. Це можуть бути наукові дискусії іноземною мовою із залученням іноземних експертів, абстрагування та обговорення зарубіжної наукової літератури, читання окремих курсів іноземною мовою, участь студентів у міжнародних конференціях, що є просто спілкуванням, контактом, здатністю розуміти та передавати інформація [4, 27].

На думку М. К. Борисенка, «мовний аспект повинен стати невід'ємною частиною уроків іноземної мови», коли «мовні одиниці сприймаються як носії інформації про особливості менталітету і, як наслідок, норм поведінки іншомовного суспільства» [1, 18].

Професійна мобільність – це критерій оцінки ефективності професійного розвитку фахівця. Знання іноземних мов сприяє процесу розширення світогляду особистості студента, активізації культурного розвитку світу, професійного зростання та вдосконалення знань майбутніх фахів-

ців. Тому необхідно визначити наступні аспекти, які сприяють процесу розвитку міжкультурної комунікативної компетентності у майбутніх психологів у процесі вивчення іноземної мови та позитивно впливають на формування їхньої готовності до майбутньої професійної діяльності: створення освітнього середовища; стимулювання потреби саморозвитку та самовдосконалення; сучасні інформаційно-комунікаційні технології.

У навчально-виховному процесі доцільно враховувати такі рекомендації при навчанні іноземної мови майбутнім фахівцям психології: 1) обґрунтовувати професійне значення компетентності з іноземної мови; 2) створити сприятливу атмосферу на практичних заняттях, що забезпечить успішність спілкування іноземною мовою студентами; 3) організовувати навчально-практичну діяльність студентів, а саме: участь у наукових конференціях, семінарах, тренінгах із фахівцями в галузі психології, в ході яких студенти можуть продемонструвати свої знання та навички в галузі іншомовного спілкування.

Поняття «професійна мобільність» характеризується категорією адаптації, а саме готовністю до професійної діяльності, засвоєнням її змісту та форми на рівні, достатньому для самостійної роботи, готовності прийняти систему цінностей, характерних для даного шару суспільства. Для успішного формування професійної мобільності необхідно розрізняти особистісні характеристики, що забезпечують мобільність людини.

Грамотне володіння іноземною мовою дозволяє майбутньому спеціалісту ефективно займатися професійною діяльністю у своїй галузі: працювати з іноземною літературою, складати доповідь чи повідомлення, писати статтю, брати участь у дискусії іноземною мовою, виконувати усний чи письмовий переклад літератури в професійному напрямку. Це значно підвищить рівень мовної підготовки майбутнього фахівця.

Робота в рамках дисципліни дозволяє краще використовувати іноземні джерела, використовуючи теоретичні та методологічні заходи та принципи зарубіжної психології, і, звичайно, професійний розвиток.

Тому використання вищезазначених компонентів підвищить рівень володіння іноземною мовою майбутніх психологів.

Висновки та перспективи дослідження. Для успішного формування професійної мобільності необхідно розрізняти особистісні характеристики, що забезпечують рухливість людини, а саме: активність, творчість, спілкування. Термін «професійна мобільність» характеризується готовністю до професійної діяльності, готовністю прийняти систему цінностей, характерних для

даного шару суспільства. Добре володіння іноземною мовою дозволяє майбутнім фахівцям ефективно здійснювати свою професійну діяльність у своїй галузі, що значно підвищить рівень мовної підготовки.

Факторами компетентності майбутніх фахівців є якісна освіта, життєвий досвід, вміння застосувати знання на практиці.

Іноземна мова має великий потенціал для особистого розвитку. Полікультурна компетентність дозволяє молодим фахівцям, зберігаючи зв'язок із рідною мовою та культурою на основі синтезованих знань, інтегруватися в іншу культуру, не втрачаючи культурної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Борисенко М.К. Некоторые аспекты преподавания лингвострановедения в старших классах. // Иностранный язык в школе. – 1997. - №3. – С.18.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. – М., 1993. – 246 с.
3. Вятютнев М.Н. Коммуникативная направленность обучения русскому языку в зарубежных школах / М.Н. Вятютнев // Русский язык за рубежом. – 1977. – № 6. – С. 38.
4. Сушенцева Л. Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних закладах: теорія і практика: монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. 439 с.
5. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М., 2000. – 624 с.

References

1. Borisenko M. K. (1997). Nekotorye aspekty prepodavaniya ehlementov lingvostranovedeniya v starshih klassah [Some aspects of teaching elements of linguistic studies in high school] // Foreign language at school, 3, 18 [In Russian].
2. Vereshchagin E.M., Kostomarov V.G. (1993). Yazyk i kul'tura [Language and culture]. – Moscow, 246 [In Russian].
3. Vyatutnev M. (1977) Kommunikativnaya napravlennost' obucheniya russkomu yazyku v zarubezhnyh shkolah / [Communicative orientation of teaching Russian in foreign schools] M.N. Vyatutnev // Russian language abroad, 6, 38 [In Russian].
4. Sushenceva L. L. (2011) Formuvannya profesiinoi mobilnosti maibutnykh kvalifikovanykh robotnykyv u profesiino-tekhnichnykh zakladakh: teoriia i praktyka: monografiya / za red. N. G. Nychkalo. Instytut profesijno-tekhnichnoyi osvity` NAPN Ukrayiny`. Kryvyj Rig: Vydavnychyj dim, 439 p.
5. Ter-Minasova S.G. (2000). Yazyk i mezhkul'turnaya kommunikaciya [Language and intercultural communication]. Moscow, 624 [In Russian].

Дарія Пустовойченко. Профессиональная мобильность как составляющая поликультурной компетентности будущих психологов в процессе изучения иностранного языка.

Статья посвящена изучению проблемы мобильности, которая является компонентом поликультурной компетенции будущих специалистов в области психологии в процессе изучения иностранного языка. Изучены направления формирования поликультурной коммуникативной компетентности в условиях изучения иностранных языков с профессиональной направленностью. На основании проведенного анализа выявлено, что формирование коммуникативных навыков на современном этапе предполагает развитие коммуникативной компетентности будущих специалистов области психологии. Изложены принципы и подходы, лежащие в основе формирования профессиональной мобильности. Выраженный междисциплинарный характер контекста межкультурной коммуникации определяется как область научных исследований, которая является неотъемлемым компонентом подготовки будущих специалистов посредством иностранного языка

Ключевые слова: профессиональная мобильность, поликультурная компетентность, общение, межкультурная коммуникация, коммуникативная компетентность, профессиональная компетентность, профессиональная мотивация, иностранный язык

Dariia Pustovoichenko. Professional mobility as a component of multicultural competence of future psychologists in the process of learning foreign languages

The article deals with the problem of professional mobility as a component of multicultural competence of future specialists in the field of psychology in the process of learning foreign languages. It is revealed that the formation of communication skills at the present stage implies the development of students' communicative competence. The component of directions of formation of multicultural communicative competence in the conditions of studying foreign languages for professional purposes is considered. The principles and approaches that underlie occupational mobility are outlined. It is revealed that occupational mobility serves as a criterion for evaluating the effectiveness of professional development. Training of future foreign language specialists should be considered as one way of preparing for intercultural communication. Learning foreign languages in the context of an intercultural paradigm has great potential for personal development. It is determined that professional mobility and competence are interdependent. The curriculum should include a cultural component, on the basis of which intercultural communication competence is formed. It is revealed that in the process of forming professional mobility it is very important to distinguish personal characteristics that provide mobility, activity and creativity of a person.

The pedagogical conditions of professional mobility with the help of foreign languages are outlined. It is determined that the process of learning foreign languages is aimed at forming elements of general cultural and professional competences. Good command of a foreign language enables future professionals to effectively carry out their professional activities in their field, which will significantly increase the level of language training. Factors of competence of future specialists are education, life experience, ability to apply knowledge in practice. It is determined that foreign language learning has great potential for personal development and it is revealed that multicultural competence enables young professionals to integrate into another culture, maintaining communication with their mother tongue and culture on the basis of synthesized knowledge, transcending their own culture and becoming an intercultural personality, without losing cultural identity. The purpose of teaching a foreign language to future psychologists should be to upgrade the skills and abilities that allow the future specialist to effectively pursue a professional activity in their field: work with foreign literature, participate in discussions in a foreign language, speak or write a professional translation of business literature in professional field.

Key words: vocational mobility, multicultural competence, communication, intercultural competence, communicative competence, professional competence, professional motivation, foreign language learning